

Ibidem 21-6-1866. B. Woelderink, 'De Cholera-epidemie van 1866 in Rotterdam', *Rotterdams Jaarboekje* 1966, 302-318.

34) *Handelingen* 18-12-1873, 143 (14de). Voor de geschiedenis van de drinkwatervoorziening: I. Vogelzang, *De drinkwatervoorziening van Nederland voor de aanleg van de drinkwaterleidingen* (Gouda 1956); K.W.H. Leeflang, *Ons drinkwater in de stroom van de tijd* (Rijswijk 1974); S. Wijmer, *Water om te drinken* (Rijswijk 1992); J.A. Verdoorn, *Het gezondheidswezen te Amsterdam in de 19e eeuw* (Nijmegen 1981); R. Daalder e.a. (red.), *Werkstad, 30 industriële monumenten in Rotterdam* (Rotterdam 1985) 24-29; voor de relatie met cholera: R.J. Evans, *Death in Hamburg, Society and politics in the Cholera Years 1830-1910* (Oxford 1987); A. de Swaan, *Zorg en de staat, Welzijn, onderwijs en gezondheidszorg in Europa en de Verenigde Staten in de nieuwe tijd* (Amsterdam 1989); H. Visscher, 'De Rotterdamse zorg om de cholera in 1866 en 1867. De Swaans theoretisch model van collectieve actie getoetst', *Sociologische Gids* 45(juli/augustus 1998) 217-233. *Handelingen* 18-12-1873, 143 (14de). *Ibidem* 22-1-1874, 8 (Vde). *Ibidem* 18-6-1874, 57 (11de): kosten.

35) DirGW-CiePW 26-6-1860, *Verz. Drinkwaterleiding*. CiePW-B&W 13-8-1860, *Ibidem*.

36) *Handelingen* 31-12-1863, 91 (Viruly). *Ibidem* 31-12-1863, 91-92. *Ibidem* 7-1-1864, 1-2. *Ibidem* 14-1-1864, 3. *Ibidem* 21-1-1864, 5 en 7. *Ibidem* 28-1-1864, 10. *Ibidem* 4-2-1864, 11-12. *Ibidem* 18-2-1864, 21 en 23. *Ibidem* 3-3-1864, 25.

37) J. Dijkstra, *De watermakers, honderd jaar drinkwaterleiding Rotterdam* (Rotterdam 1974) 27. CiePW-B&W 15-3-1861, *Verz. Drinkwaterleiding*. B&W-Raad 20-8-1861, *Ibidem*. *Handelingen* 4-2-1864, 11 (F. van Vollenhoven) en 12.

38) *Handelingen* 31-12-1863, 91 (Eickma). *Ibidem* 21-1-1864, 5 en 7. *Ibidem* 18-2-1864, 23. Iets vergelijkbaars deed zich voor bij de levering van gas voor de openbare gasverlichting en levering van gas aan particuliere afnemers. Van den Noort, *Licht op het GEB*, 33.

39) *Handelingen* 26-5-1864, 47. *Ibidem* 4-8-1864, 67. *Ibidem* 8-9-1864, 73. *Ibidem* 13-7-1865, 79: hier is sprake van een plan van CiePW voor een drinkwaterleiding. *Ibidem* 7-8 en 8-8-1865, 87-89. Voor Metzelaar: zie M. Daru, 'Men wil allerwegen licht en lucht laten circuleren', in: G. Wallis de Vries (red.), *Krachtens de bouwverordening, Bouw- en Woningtoezicht Rotterdam 1861-1986* (Rotterdam 1986) 31-51, aldaar 45-46. Zie ook: Voorlopig comitté tot bevordering der uitbreiding op Feijenoord-B&W 8-2-1865, Rb.1865:75.

40) De Engelsen waren slechts geïnteresseerd als de gemeente afzag van erfpacht en toestemde in verkoop van de gronden. De raad kwam tegemoet aan de wens van de Engelse kapitaalverschaffers. *Handelingen* 16-11-1865, 139. *Ibidem* 20-11-1865, 141. *Ibidem* 23-11-1865, 143. *Ibidem* 30-11-1865, 145. *Ibidem* 7-12-1865, 147. Het raadslid Offers bleef voorstander van erfpacht: 'als deze concessionaris de zaak laat varen, zullen zich wel